

A 2025-ös év Kosáry Domokos-díjasa: Prof. Dr. Papp Klára történész, professor emeritus, az MTA doktora

A Kosáry Domokos Könyvtár és Levéltár (KDKL) kezdeményezésére a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem (MATE) jogelőd intézményének Szenátusa Kosáry Domokos-díjat alapított az egyetemi könyvtár egykori tudományszervező könyvtárigazgatójának tiszteletére. Tette ezt azzal az elhatározással, hogy a tudós születésének 100. évfordulója alkalmából alapított díjjal őrizze, és minél szélesebb körben bemutassa a könyvtár névadójának emberi nagyságát és tartását, azt a szellemi méltósággal és cselekvő erővel létrehozott időtálló értéket, amit Kosáry Domokos a gödöllői egyetemen, annak könyvtárában és egyben egész élete során alkotott.

2025-ben a Kosáry Kuratórium javaslatára az Egyetem Szenátusa a Kosáry Domokos-díjat dr. Papp Klára történész, a Debreceni Egyetem professor emeritusa, korábbi dékánja, a Gróf Tisza István Debreceni Egyetemért Alapítvány professzora, az MTA doktora részére adományozta: a hazai és határon túli gyűjteményekben őrzött források feltárása, közzététele; a társadalom- és agrártörténeti kutatások területén végzett kiemelkedő munkássága; valamint egyetemi oktatói és tudományszervező tevékenysége elismeréseként. Papp Klára professzor asszony a hazai történész szakma egyik meghatározó alakja, a magyar kora újkori történelem jeles, kimagasló kutatója, megannyi könyv, tanulmány szerzője, hazai és határon túli konferenciák szervezője, akadémiai és számos más szakmai bizottság, testület és szerkesztőbizottság korábbi és jelenleg is aktív tagja, több esetben vezetője. Közülük kiemelve: a Kosáry Domokos által a gödöllői könyvtárban 1957-ben indított *Agrártörténeti Szemle* jelenlegi főszerkesztője. Tudományművelő tevékenységét mindenkor alázat jellemzi, emberi értékei példaként szolgálhat a következő generációk számára. „A tudós annál különb, minél több van benne a művészből és viszont.” – vallotta Kodály Zoltán, az Akadémia egykori elnöke. Dr. Papp Klára művészeti érdeklődését, a zománcképek készítését édesanyjától és neves művészekről tanulta.

Az idei díj 2025. június 20-án került átadásra a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Szenátusának tanévzáró ünnepi ülésén a Gödöllői Királyi Kastély Lovardájában.

Papp Klára átveszi a díjat Gyuricza Csaba rektortól és Koósné Török Erzsébet kuratóriumi elnöktől

Fotók: Snoj Péter, MATE

Dr. Papp Klára gondolatai a díj átvétele alkalmából

Az első gondolatom a köszöneté. Azoknak a levéltáros kollégáknak, akik felterjesztettek, s akik feltehetően nem is tudták, hogy ezelőtt 50 esztendővel, 1975-ben kezdtem a levéltári kutatómunkát: a Hajdú-Bihar Megyei Levéltár debreceni városháza épületében található egykori kutatótermében. Köszönetem a kuratórium szakértő tagjainak, akik méltónak találtak a díjra, s az egyetem szenátusának a kuratórium javaslatának támogatásáért, a Kosáry Domokos-díj odaítéléséért.

Nagy megtiszteltetés számomra az egyik legkiválóbb magyar történészről, Kosáry Domokosról elnevezett díjat átvenni, aki nemcsak igen tehetséges kutató volt, hanem a rendszerváltás után a Magyar Tudományos Akadémia elnöke, annak megreformálója, az Akadémia autonómiájának megőrzője. 2025-ben ünnepeljük a Széchenyi István alapította Akadémia 200. évfordulóját, ami még emlékezetesebbé teszi számomra ezt a díjat. Kosáry Domokos személyiségevel, kezdeményezéseivel, következetességével emelte az általa vezetett intézmény színvonalát, tekintélyével erősítette az Akadémia rangját. Bár személyesen csak egyszer találkoztam vele, a Debreceni Akadémiai Bizottság (DAB) székház egyik konferenciáján, tanulmányait, könyveit, történeti bibliográfiáját mindig élvezettel és haszonnal forgattam, azok nagy hatással voltak rám. Engedjék meg, hogy egy rövid idézetet olvassak fel tőle, egy olyan börtönnaplójában megfogalmazott gondolatot, amely méltó az elfogadásra, a továbbgondolásra: „A kutatót felelőssége és szakmai tisztessége nemcsak arra kötelezi, hogy bonyolult igazságokat elfogadjon, hanem arra is, hogy kritikai vizsgálat és viszonyítás nélkül, pusztán tekintélyi alapon ne fogadjon el igazságokat. [...] Hogy ragaszkodjék az ellenőrzés, a meggyőződés, a meggyőztetés jogához. S hogy se kedvezés reményében, se a könnyebbség kedvéért ne fogadjon el olyasmit, amiről megbizonyosodva nincs. [...] Igazi feladata nem az, hogy minden veszedelmet mindenáron elkerüljön, hanem az, hogy a kutató felelősségével, tisztességével végezze munkáját. Meghajoljon az igazság előtt. Ne hajoljon meg, csak az igazság előtt.” (Kosáry Domokos: *A chiloni fogoly*. Olvasónapló 1958. Bp., 1997. 105.)

A harmadik gondolatom, hogy megnyugtató és felemelő a díjat elnyertek társasága, akik mind színvonalas munkát végzett, tekintélyes egyéniségek. Köztük van a 2022-ben díjazott Orosz István akadémikus, az én tanárom és mentorom is, aki ez év július 16-án lenne 90 éves, s aki bizonyosan örülne az én sikeremnek. Azt szeretném kérni az ünnepség résztvevőitől, hogy emlékezzenek rá, a kiváló tudósra, az iskolateremtő agrártörténész Szabó István legjobb debreceni tanítványára, az *Agrártörténeti Szemle* egykori főszerkesztőjére, számtalan tehetséges fiatal támogatójára ma és azon a napon, a 90. születésnapján is.

Köszönöm, hogy meghallgattak.

Prof. Dr. Papp Klára bemutatása, szakmai életútja a díjra történő ajánlás¹ alapján

Papp Klára történész, egyetemi tanár, professzor emeritus, az MTA doktora, számos szakmai bizottság egykori és jelenleg is vezető tagja, több monográfia, tanulmánykötet szerzője, továbbá jeles hazai és külföldi konferenciák szervezője. Kutatásainak középpontjában a magyar kora újkori társadalom- és gazdaságtörténet áll, amely témakörök évtizedes vizsgálataival a történeti kutatások látószögébe még nem került tendenciákat sikerült feltárnia.

Papp Klára 1976-ban végzett a Kossuth Lajos Tudományegyetem (ma Debreceni Egyetem) történelem–orosz szakán. 1976-tól az egyetem oktatója. Meghívott előadóként tanított a nyíregyházi Bessenyei György Főiskolán (ma Nyíregyházi Egyetem), s másodállású docense volt a Miskolci Egyetemnek is.

¹ Ajánló: Szendiné dr. Orvos Erzsébet főlevéltáros, a Magyar Nemzeti Levéltár Hajdú-Bihar Vármegyei Levéltára igazgatója

Fotó: Bódi Sándor, DE

Kutatásait a debreceni és a magyar országos levéltárakban, továbbá a határon túli gyűjteményekben (Kolozsváron, Kassán, Eperjesen, Lőcsén, Nagyváradon, Bécsben) folytatta. 1980-ban kapott egyetemi doktori címet (doktor univ.), majd 1992-ben védte meg kandidátusi értekezését „A bihari magánbirtok és jobbágysága a 18. században” címmel. A történeti Bihar vármegye vizsgálata mellett az arisztokrácia, különösen a Csáky család történetével foglalkozik. 2000-től a Széchenyi Professzori Ösztöndíj keretében számos külföldi tanulmányúton vett részt a Csákyak fennmaradt iratanyagának kutatása céljából. 2007-ben habilitált. Egy év múlva nyújtotta be „Az erdélyi Csákyak” címmel akadémiai doktori értekezését, amelyet megvédve, 2010-ben kapta meg az MTA doktora címet.

2000–2003 között a Debreceni Egyetem Történelmi Intézetének igazgatóhelyettese, 2003-tól igazgatója, 2000-től 2017-ig a Középkori, Korajkori Magyar Történeti Tanszék vezetője volt. 2010-től 2017-ig a BTK dékánja, az egyetemi szenátus és a Magyar Rektori Konferencia Bölcsész Bizottságának tagja lett. 2009-ben kapta meg egyetemi tanári kinevezését, 2022-ben a professor emeritus címet. 2023 szeptemberétől öt évre a Gróf Tisza István Debreceni Egyetemért Alapítvány professzora.

2008-tól a Debreceni Egyetem Történelmi és Néprajzi Doktori Iskolája Gazdaságtársadalomtörténeti alprogramjának vezetője, 2015-től a Történelmi program, s az iskola vezetője. Eddig 16 PhD hallgató védte meg vezetésével a disszertációját. Résztvevőként és témavezetőként egyaránt több alkalommal vett részt OTKA pályázatokban. Ezek közül kiemelendő a Csáky uradalmak gazdaságával és társadalmával foglalkozó önálló kutatása, a „Szőlőművelés és borkereskedelem a 16–19. században” című pályázat (témavezetője Orosz István)², amelynek középpontjában az érmelléki szőlőművelés és az erdélyi borvidékek vizsgálata állt, s amely utóbbinak vezető kutatója volt. 2016-tól sikeresen vezette „A magyar arisztokrácia kapcsolatrendszere a 16–20. században” című NKFI pályázatot 11 hazai és külföldi közreműködővel.

Papp Klára tudományos pályájának kezdetétől támogatója és kezdeményezője a különböző szakmai együttműködéseknek, a gazdaság- és társadalomtörténeti kutatások fellendítésének. Számos testület és szerkesztőbizottság munkájában vesz részt. 1989-től az Agrártörténeti Társaság és a Magyar Történelmi Társulat tagja. Két cikluson át volt tagja az MTA Történettudományi Bizottságának. 2012-től több ciklusban megválasztották az MTA Agrártörténeti- és Faluszociológiai Osztályközi Állandó Bizottságába, amelynek 2024-től egyik alelnöke. A Hajnal István-kör Társadalomtörténeti Egyesületének országos alelnöki címét három évig viselte. 2008-tól a DAB Történelmi Munkabizottságának elnöke, 2013-tól a DAB Társadalomtudományi és Történelmi Szakbizottságának elnöke. 2014-től az MTA Gazdaságtörténeti Bizottság alelnöki tisztségét töltötte be. Dolgozott az OTKA történész szakmai zsűrijében is. 2010-től a *Historia Ecclesiastica*, a *Történelmi Tanulmányok*, 2011-től a *Századok* és az *Annales historici Presoviensis*, 2018-tól az *Agrártörténeti Szemle*

² Dr. Orosz István (1935–2024) történész, professor emeritus, az MTA rendes tagja, az újkori magyar és egyetemes agrártörténet neves kutatója, MATE Kosáry Domokos-díj birtokosa (2022)

szerkesztőbizottságának tagja, utóbbinak jelenleg főszerkesztője³. 2014-től szerepet vállalt a Bihar vármegye történetével foglalkozó folyóirat, az Új Nézőpont létrehozásában, működésében. 2009-től a Debreceni Egyetem Történelmi Intézetében sorozatszerkesztője a *Speculum Historiae Debreceniense* könyvsorozatnak, amelynek napjainkig 37 kötete került kiadásra.

Tudományszervező tevékenysége külföldi együttműködésekben is megmutatkozik. 1998–1999-ben szervezője volt a Bolyai-Akadémia nagyváradi és csíkszeredai történelem előadásainak. 2006-ban Erasmus ösztöndíjjal a magyarországi nagybirtok 16–17. századi viszonyairól tanított a szlovákiai Eperjesi Egyetemen, majd a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem vendégoktatója volt. Az Erdélyi Múzeum Egyesülettel együttműködési megállapodást kötött, amelynek keretében számos konferencia és kötetmegjelenés tudott megvalósulni. 2013-ban kolozsvári, eperjesi és nagyváradi kutatókkal közösen hozta létre a Nemzetközi Inter-regionális Társadalomtörténeti és Néprajzi Kutatóközpontot. 2020-ban az Eperjesi Egyetem tudományos tanácsa az egyetem díszdoktorává avatta. A beregszászi II. Rákóczi Ferenc Főiskolával és a Lehoczky Tivadar intézettel formálódó kárpátaljai tudományos kapcsolatnak is aktív résztvevője.

Papp Klára rendszeresen vesz részt előadóként szakmai konferenciákon, illetve szervez tudományos tanácskozásokat itthon és külföldön egyaránt. 2000–2025 között 27 szakmai konferenciát szervezett, ebből tizennyolcat külföldön. Tudományos tevékenységének eddigi eredménye 192 közlemény, köztük 7 önálló könyv, 25 szerkesztett kötet, 99 könyvrészlet vagy tanulmánykötetben megjelent tanulmány, 42 folyóiratban megjelent tanulmány, több mint 400 független hivatkozás.

Elismerései: 1989 – Miniszteri dicséret; 2006 – Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar Elismerő Oklevél; 2007 – Magyar Felsőoktatásért Emlékplakett (Magyar Köztársaság Oktatási és Kulturális Minisztere); 2008 – Bocskai díj (Hajdú-Bihar Megye Önkormányzata); 2013 – Eperjesi Egyetem Ezüstérme; 2017 – Pro Auditoribus Universitatis Debreceniensis és Pro Universitate (Debreceni Egyetem Hallgatói Önkormányzata); 2019 – BTK emlékplakett; 2020 – az Eperjesi Egyetem díszdoktori címe (Dr. h. c. – Prešovská univerzita v Prešove); 2021 – Bél Mátyás Emlékérem (Honismereti Szövetség); 2022 – Debreceni Egyetem Rektori Elismerő Oklevele; 2022 – Kossuth Lajos Emlékérem (Kossuth Lajos Tudományegyetem Baráti Köre); 2023 – az EME tiszteleti tagsága (Erdélyi Múzeum Egyesület, Kolozsvár).

* * * * *

KOSÁRY DOMOKOS (Selmecbánya, 1913. július 31. – Budapest, 2007. november 15.) Széchenyi-nagydíjas történész, az MTA rendes tagja, nagy tekintélyű tizenhatodik elnöke, a hazai és a nemzetközi tudományos élet és közélet kiemelkedő személyisége felfelé ívelő pályája megtörése, történészi állásaiból való menesztése időszakában került a gödöllői egyetemre, s az évek során meghatározó egyénisége lett az Agrártudományi Egyetem Központi Könyvtárának, ahol 1952 október 3-tól 1957. őszi letartóztatásáig dolgozott.

„Kosáry kiemelkedő tagja volt annak az eredeti hivatásából kiszorított csapatnak [...] akik – a diktatúra afféle tudós rabszolgáiként – a tudomány iránt elkötelezetten mentették, majd gyűjteményekké rendezték a nemzet pusztuló-kallódó szellemi kincseit, s közben megszervezték, s – a történelem fintoraként – magas szintre emelték a hazai könyvtárügyet.” – Walleshausen Gyula⁴

³ Az *Agrártörténeti Szemle* folyóiratot Kosáry Domokos indította 1957-ben a gödöllői Agrártudományi Egyetem Központi Könyvtárának igazgatójaként.

⁴ Dr. Walleshausen Gyula (1923–2010) ny. könyvtári főigazgató, történész, címzetes egyetemi tanár, a hazai agrárképzés kutatója és tudós könyvtárosa, Kosáry Domokos egykori munkatársa, helyettese, a 2013-ban alapított Kosáry Domokos-díj első tulajdonosa (posztumusz).

Kosáry Domokos munkatársaival
a kutatószoba teraszán (Kosáry balról a második)

Forrás: MATE KDKL Fotótára

Kosáry széles látókörének és tájékozottságának köszönhetően előbb könyvtárosként, aztán megbízott igazgatóként, majd pályázat útján kinevezett igazgatóként elévülhetetlen érdemeket szerzett a központi könyvtár szakmai, tudományos munkájának megalapozásában a szakszerű állománygyarapítás, a bibliográfiai és tudományos tevékenység, a széles körű kiadványcsere megszervezése, a külső kapcsolatok kiépítése révén. Az egyetem vezetésének támogatásával Kosáry a könyvtárat az agrártörténeti kutatások bázisává fejlesztette. Szilárdan hitt ennek szükségességében és létjogosultságában. Az Agrártörténeti Munkabizottság, az *Agrártörténeti Szemle* folyóirat és további jelentős könyvtári kiadványsorozat elindítása, országos szakmai rendezvények kezdeményezése és megszervezése is nevéhez kötődik. A könyvtár munkájának magas színvonalát a szélesebb szakmai közvélemény is elismerte. Számos szakember kereste fel Gödöllőt tapasztalatgyűjtés céljából, és 1957. július 12–13-án az Országos Könyvtárügyi Tanács ülésének is a gödöllői Központi Könyvtár adott otthont. A résztvevők között nem kisebb személyiségek voltak jelen, mint Berlász Jenő, Csapody Csaba, Haraszthy Gyula, Kovács Máté, Kőhalmi Béla, Sallai István, Sebestyén Géza.

Kosáry Domokos annak ellenére, hogy teljes háttérbe szorítottsága időszakában nem felkészültségének megfelelő történészi kutatómunkát végezhetett, kényszerűségből vállalt könyvtári feladatait mindenkor komolyan vette. A rá jellemző morális tartással, méltósággal, tette a dolgát. Igazgatóként igyekezett kivívni és megőrizni a könyvtár rangját, tekintélyét, s elismertetni a könyvtárosok, bibliográfusok semmivel nem pótolható szerepét. Ezt erősítik tárgyilagos, reális helyzetrajzai, érvrendszerének belső logikája, melyek az éves és féléves jelentéseit, egy-egy témakörben írt feljegyzéseit, leveleit, az egyetemi üléseken való hozzászólását jellemezték. Kosáry Domokos, kamatoztatva átlagon felüli képességeit, a környezetéből kimagasló felkészültségét, köztük nyelvtudását, jelentősen előmozdította a hazai könyvtárügy, ezen belül az agrárkönyvtár fejlődését. „Kosáry Domokos Gödöllőn töltött éveit joggal nevezheti az egyetem és annak könyvtára-levéltára a felemelkedés korának, az agrárhistoriográfia pedig dicső fejezetének.” – Walleshausen Gyula

Gödöllői könyvtárosi tevékenységét egy 2015-ben kiadott forráskiadvány mutatja be az Agrártudományi Egyetemen alkalmazása alatt keletkezett, a Kosáry Domokos Könyvtár és

Levéltárban őrzött iratok feldolgozásával, érintve az Országos Könyvtári Központban az egyetemi könyvtárak előadójaként végzett feladatait is.⁵

A Gödöllői Agrártudományi Egyetem számos tanújelét adta Kosáry Domokos megbecsülésének itt töltött évei alatt, s azt követően is. 1995-ben az egyetem díszpolgárrá fogadta. A nevét viselő Könyvtár főbejáratánál emléktábla idézi egyik jelentős, máig érvényes gondolatát: „Az alkalom fel nem ismerésén, a tévedésen, a bizonytalanságon a legjobb szándék sem segít [...] A reális szem, a döntés és határozott cselekvés képessége viszont, akár kockázatvállalás, akár kompromisszum van soron, meg tudja sokszorozni az erőt.” – Kosáry Domokos, 1983.

KOSÁRY DOMOKOS-díj

Az elismerés alapítása, 2013-óta minden évben a könyvtári, levéltári munka szervezésében elért kimagasló eredmény, a könyvtár érdekében, a könyvtárügyért kifejtett támogatás, illetve az egyetemtörténeti, agrártörténeti kutatásokban végzett magas szintű tevékenység elismeréseként, a történettudomány területén végzett elkötelezett, kimagasló történészi munka megbecsüléseként adományozható egyetemi és azon kívüli személyiségeknek.

A Kosáry Domokos-díj egyoldalas, bronzból készült, 97 mm átmérőjű, zöld színű háttérrel 235x235 mm nagyságú keretdobozban elhelyezett érem, mely Csikai Márta Munkácsy-díjas szobrász alkotása.

A díj Alapító Okirata rögzíti az elismerés létrehozását, az adományozás rendjét és feltételeit. A díjat 5 fős kuratórium gondozza, s javasolja egybehangzó döntését követően évenkénti odaítélésre a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Szenátusának.

Gödöllő, 2025. június 20.

Koósne Török Erzsébet

ny. főigazgató, a Kosáry Domokos-díj Kuratórium elnöke

Katona Adrienn

a Kosáry Domokos-díj Kuratórium titkára, MATE Rectori Kabinet

Molnár Szilvia

könyvtárvezető, MATE Kosáry Domokos Könyvtár és Levéltár

⁵ Kosáry Domokos, az Agrártudományi Egyetem tudományos-szervező könyvtárigazgatója: forráskiadvány a Magyar Agrártudományi Egyetemen, Kosáry Domokos alkalmazása alatt keletkezett, a Kosáry Domokos Könyvtár és Levéltárban őrzött iratokból / szerk. Koósne Török Erzsébet, Kissne Bognár Krisztina. – Gödöllő: Szt. István Egy. K., 2015. – 247 p. – ISBN 978-963-269-369-9